

Darinko Munić

DOPRINOS DR. SC. MARKA LEGOVIĆA ISTRAŽIVANJU POVIJESTI ISTARSKOGA GOSPODARSTVA

Mr. sc. Darinko Munić
Tometići 10c
HR-51215 Kastav

UDK 338(091)Legović, M.
Izlaganje sa znanstvenoga skupa
Prilježeno: 18. 5. 2012.
Prihvaćeno: 15. 10. 2013.

Članak¹ je posvećen dr. sc. Marku Legoviću, znanstvenom istraživaču ekonomskih kretanja i procesa u Istri u prošleme stoljeću i upravitelju Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU u Rijeci. Porišeklom Istranin, M. Legović rođen je u istarskom selu Kašteliru u vrijeme talijanske vlasti. Školovanje je započeo u talijanskoj školi, a nakon svršetka II. svjetskoga rata stekao je gimnazijsko obrazovanje, pa zatim diplomirao na Ekonomskom fakultetu u Zagrebu te doktorirao na Ekonomskom fakultetu u Rijeci. Od 1963. godine zaposlio se u Sjeverojadranskom institutu JAZU (danas Zavod za povijesne i društvene znanosti s Područnom jedinicom u Puli), gdje je radio do umirovljenja i kao ravnatelj Zavoda. Umro je u svojoj rodnoj Poreštini 4. travnja 2009. u 87. godini života. Glavna i osnovna peokupacija M. Legovića bila je analiza poljoprivrednih kretanja u Istri i mogućnosti njezina razvoja. Toj je problematici posvetio svoje radove, na temelju kojih je ostvario dugogodišnju suradnju u Poreču i Poreštini. Napisao je nekoliko radova o poljoprivredi i razvoju sela. U našem se članku navode svi Legovićevi objavljeni radovi i djela. Kao ravnatelj Zavoda HAZU vodio je projekt „Buje – Il Buiese“, čiji je tekst usporedno objavljen na hrvatskom i talijanskom jeziku. Nakon toga, koncem 80-ih godina, dovršen je i projekt o povijesti radničkoga pokreta Bujštine i zapadne Istre. Međutim, u okviru novonastalih društveno-političkih prilika već gotova monografija nije objavljena.

Ključne riječi: Marko Legović, gospodarska povijest, povijest istarskoga gospodarstva, Istra, Sjeverojadranski institut, Zavod za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Rijeci.

¹ Rad se temelji na podacima iz osobnog Personalnog dosjea dr. sc. Marka Legovića pohranjenog u službenoj arhivi Tajništva Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Rijeci. Riječ je o njegovim najosnovnijim dokumentima, koji omogućavaju praćenje njegove djelatnosti, prije i u vrijeme rada u Zavodu HAZU. Pojedini dokumenti, uglavnom kopije, nisu paginirani poput letećih listova/fogli volanti. U članku se donose podaci iz arhivske građe pohranjene u osobnim dosjeima Marka Legovića u upravi Zavoda u Rijeci, Gjüre Ružića 5.

Ekonomski prinosi dr. sc. Marka Legovića (1922. – 2009.) bili su priopćenje na znanstvenom skupu održanom 28. svibnja 2010. u povodu 65 godina Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Rijeci.

No, prije no što započnemo izlaganje o životnom i znanstveno-stručnom putu dr. sc. Marka Legovića, upravitelja Zavoda HAZU u Rijeci, dozvolite mi da, s obzirom na sadržaj ovog obljetničarskog znanstvenog skupa, podsjetim na činjenicu tužnog ispraćaja mojih uvaženih profesora, znanstvenih djelatnika i kolega. Članci *In memoriam*, ali i biografsko-znanstveni, bili su objavljeni u zbornicima, časopisima ili pak dnevnome tisku. Već je godine 1983. u *Jadranskom zborniku sv./god. 11.*, objavljen članak *Dr. Mirko Zjačić – Život i djelo (1912. – 1977.)*, Pula – Rijeka, 1983., str. 353-359. Nakon toga u istome zborniku objavljen je članak *in memoriam* mojoj profesorici i mentorici *Prof. dr. Nada Klaić, sv./god. 13.*, Pula – Rijeka, 1989., str. 381-382, pa *dr. Makso Pelozza (1915-1989), In memoriam, sv./god. 14.*, Pula – Rijeka, 1991., str. 285-288, zatim *Život i djelo Vjekoslava Bratulića*, priopćenje na 27. znanstvenom skupu *Istra u historiografiji XX. stoljeća* u Pazinu 29. rujna 2001., *Željko Grbac (1931.-1992.) In memoriam u Zborniku Kastavštine*, knj. III., Kastav, 1995., str. 215-217, *Dr. sc. Josip Braco Milićević (1933.-2000.) u Vjesniku Istarskog arhiva*, sv. 6.-7., Pazin, 2001. (objavljeno 2002.), str. 468-475, *In memoriam dr. sc. Antun Giron – odlazak svestranog povjesničara, Novi list*, četvrtak, 22. siječnja 2004., str. 47, *Dr. sc. Vjekoslav Bratulić*, crtica o Slavku Zlatiću, a danas referiram o životnoj i znanstvenoj djelatnosti svojega drugog po redu upravitelja *dr. Marka Legovića*, rođenog 1. siječnja 1922., a umrlog 4. travnja 2010.

Životni put Marka Legovića

Marko LEGOVIĆ rođen je 1. siječnja 1922. u istarskom selu Kašteliru 9 (Tadini), grad Poreč, u obitelji zemljoradnika. Njegov otac Anton rođen je 9. srpnja 1894., a majka Antonija, djevojačkim prezimenim Kocijančić, rođena je 22. siječnja 1896.² Školovanje je započeo i pohađao u tadašnjoj talijanskoj školi, koju je završio. Gimnazijsko obrazovanje nakon svršetka II. svjetskoga rata kasnije je završio u Rijeci, a na Ekonomskom fakultetu u Zagrebu diplomirao je 31. ožujka 1960. i stekao zvanje diplomiranog ekonomista, dok je doktorat znanosti stekao obranom teze *Uzroci zapostavljanja poljoprivredne proizvodnje u Istri i mogućnosti razvoja* 18. lipnja 1983.

Njegov je život sve do 1. siječnja 1963., kada se za stalno zaposlio u Sjeverojo-dranskom institutu Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Rijeci, bio

² Izvod iz Matične knjige rođenih, Kaštelir, dne 27. ožujka 1991., ovjereni prijepis sačinjen je 8. veljače 1958.

u neprestanoj mijeni. Već je početkom II. svjetskog rata, u siječnju 1942. godine, kao Istranin bio regrutiran u redove talijanske vojske, koju je služio u različitim mjestima južne Italije. No, već dana 18. rujna 1943. javio se našoj Komandi NOV-a u Taranto te se s prvom prekomorskom jedinicom prebacuje na otok Korčulu. Nedugo zatim sa Šestom ličkom brigadom sudjelovao je u bitci za Drvar. Ustvari, nakon toga sve do oslobođenja Jugoslavije (3. svibnja) član je NOV-a, u čijim redovima ostaje do srpnja 1945. Tada je preraspoređen u vojni garnizon grada Rijeke, a kada je ta jedinica „pretvorena“ u Narodnu miliciju, službuje u njoj do konca svibnja 1953. godine. Postupno se obrazovao te u službi napredovao. Zbog osobnih razloga i na vlastitu molbu, otpušten je iz Narodne milicije, da bi od 1. svibnja 1953. do 31. prosinca 1956. bio zaposlen u Rafineriji nafte u Rijeci, najprije u zvanju kemijskoga laboranta, a zatim tehničkog administratora u financijsko-me knjigovodstvu. Međutim, već od 1. siječnja do 31. prosinca 1957. zatječemo ga zaposlenog na dužnosti referenta za osnovna sredstva u Kombinat „Velebit“. Po svršetku godine, od 1. siječnja 1958. do 15. listopada 1960., zaposlen je u Narodnoj banci Rijeka, opet u svojstvu referenta na Društvenoj evidenciji, a ubrzo potom kreditnog referenta u uredu Kreditnoga odjela.

Budući da je od 1945. godine sve do umirovljenja stalno živio i radio u Rijeci, treba spomenuti činjenicu da je M. Legović, odmah nakon rata, sudjelovao u svim dobrovoljnim djelatnostima koje su u gradu poduzimane za normalizaciju života i poboljšanje riječke svakodnevice. Ponajprije je riječ o čišćenju ratnih ruševina, zatim korita Rječine, popravljajući njezina mosta te izgradnji prve riječke autoceste s četiri prometna traka, poznate pod svakodnevnim nazivom *autostrada* od Mlake /Đardina/ do Kantride i sličnih akcija.

No, vratimo se opet svakodnevici.

Neko je vrijeme (1960. – 1962.) Marko Legović bio zaposlen u riječkom Zavodu za unapređenje proizvodnje u svojstvu stručnog suradnika, da bi 1. siječnja 1963. bio primljen u Sjeverojadranski institut JAZU, danas Zavod za povijesne i društvene znanosti HAZU, u kojem je službovao – posljednjih godina i kao upravitelj – do umirovljenja 7. srpnja 1986. Ustvari, dr. M. Legović, viši znanstveni suradnik u riječkom Zavodu HAZU „je 8. srpnja 1985. navršio 40 godina staža /.../ time je ispunio uvjete za prestanak radnog odnosa po sili zakona“. Međutim, „imenovanom je produžen radni odnos 2 puta po 6 mjeseci prema odluci Savjeta radne zajednice Istraživačkog centra Jugoslavenske akademije od 4. lipnja 1985. i /.../ od 19. prosinca 1985.“ Upravo na temelju tih odluka radni mu je odnos prestao 7. srpnja 1986.

Dapače, posljednjih radnih godina sudjelovao je u dva zavodska projekta i rukovodio njihovom izradom: 1. objavljivanjem dvojezične monografije *Buje – Il Buiese* te 2. monografije *Radnički pokret Općine Buje*, koja je dovršena 90-ih godina, ali nije objavljena. U izradi oba projekta, kojima je, kao upravitelj Zavoda, M. Legović bio voditelj, sudjelovali su paritetno dr. sc. Antun Giron i mr. sc. Darinko Munić.

Njegov marljiv i savjestan rad pretpostavljeni su prepoznali i uvažavali, tako da je M. Legović bio tri puta nagrađivan. Najprije je nagrađen *Medaljom zasluge za narod* 192/47, zatim *Medaljom za hrabrost* 284/49 i *Ordenom zasluga za narod III reda* 133/50 (ratno odlikovanje). Naposljetku, pred kraj radnoga vijeka, kao nagradu primio je *Orden sa zlatnim vijencem*. To ondašnje najviše državno odlikovanje uručeno mu je na posebnoj svečanosti u vijećnici Skupštine Općine Rijeka dana 26. listopada 1983.

Četiri godine kasnije M. Legović je, kao što je spomenuto, umirovljen. Ubrzo zatim vratio se svojim korijenima u Poreštinu te u 87. godini umro 4. travnja 2009. Njegov osebujan životopis pokazuje trud i put gotovo tvrdoglave ličnosti koja je neprestano težila novim spoznajama i promicanju vlastite osobe. Svojom znanstveno-stručnom djelatnošću prešao je put od asistenta iz ekonomije, a završio je kao viši znanstveni suradnik i upravitelj riječkoga Zavoda HAZU.

Objavljeni znanstveni i stručni radovi

U svojoj molbi za zaposlenje u Sjeverojadranskom institutu JAZU u Rijeci M. Legović je u pet točaka opisao djelatnost na samostalnim radovima i projektima, koji su se odnosili na ekonomsku/gospodarsku životnu komponentu Istre i Kvarnerskog primorja. Dapače, u njegovim preokupacijama uvijek je na prvome mjestu bila poljoprivreda, koju je promatrao u njezinim povijesnim mijenama kao temelje za percepciju i pojekte budućega razvoja. Prema svemu sudeći, upravo su ti radovi bili presudni za njegov primitak u radni odnos u riječkom Akademijinu Institutu. Tako je M. Legović 1969. godine na uvid članovima povjerenstva dostavio ove radove: 1. *Razvoj turizma u Istri (Kotar Buje) poslije oslobođenja*; 2. *Neki problemi društveno-ekonomskih odnosa na selu - Kotara Pula*; 3. *Kretanja i promjene stanovništva u Istri (b./ivši/ Kotar Pula) između dva rata i poslije oslobođenja*; 4. *Ekonomsko-analitička procjena poslovanja poljoprivrednih organizacija bivšeg Kotara Pula u 1964. godini*; 5. *Ekonomsko-politička analiza procjene poslovanja poljoprivrednih organizacija Istre za 1964., 1965. i 1966. godinu*; 6. *Izveštaj o pregledu Nacrta vodoprivredne osnove rijeke Mirne i 7. Istarska poljoprivreda između dva rata i tolerancija njenog stanovništva*.

Vezano uz zamolbu M. Legovića da ga se ponovno primi na radno mjesto asistenta iz ekonomike, te je radove 22. kolovoza 1969. pozitivno ocijenila Komisija koju su činili: dr. Ivo Žuvela, red. prof. i dr. Dušan Jagodić, izv. prof. Ekonomskog fakulteta u Rijeci.

Treba reći i to da je pohranjena dokumentarna građa u arhivu našega Zavoda vrlo skromna i škrta izvještajima i recenzijama, pogotovo za ostale objavljene radove. Zbog toga njihove naslove doslovno prenosimo iz njegove knjige *Uzroci i zaostajanja poljoprivredne proizvodnje Istre i mogućnosti razvoja (1880-1975.)*, koju je objavio Institut za poljoprivredu i turizam u Poreču 1997. godine, a sadrži 438 stranica. Već iz naslova razvidna je problematika kojoj su posvećeni. To su:

LEGOVIĆ, Marko: *Razvoj turizma u Istri (Kotar Pula) poslije oslobođenja*, Jadranski zbornik, god./sv. VI., Rijeka – Pula, 1966., str. 261-285;

I s t i, *Neki problemi društveno-ekonomskih odnosa na selu - Kotara Rijeka*, Matica hrvatska, Rijeka, 1966.;

I s t i, *Kretanje i promjene stanovništva u Istri (bivši Kotar Pula) između dva rata i poslije oslobođenja*, Matica hrvatska, Rijeka, 1967.;

I s t i, *Uzroci zaostajanja i pravci razvoja poljoprivrede Istre*, Zbornik II., „Susreti na dragom kamenu“, Pula, 1970.;

I s t i, *Stanje u poljoprivredi Istre od 1918. do 1923.*, Problemi sjevernog Jadrana, zbornik II., Sjeverojadranski institut JAZU u Rijeci, Rijeka, 1972.;

I s t i, *Stanje poljoprivrede Istre od 1918. do 1923. godine*, zbornik radova Labinska republika 1921. godine, Sjeverojadranski institut JAZU, Rijeka, 1972. Objavljeno i na talijanskom jeziku.

I s t i, *Kako je Mijo Mirković interpretirao utjecaj novčanog gospodarstva na seljaštvo u djelu „Seljaci u kapitalizmu“*, Zbornik IV. „Susreti na dragom kamenu“, Pula, 1972.;

I s t i, *Istra i njeni razvojni putovi, specifičnosti razvoja i njihove posljedice*, Ekonomski institut, Zagreb, 1973.

I s t i, *Stanje i problemi poljoprivrede općine Poreč*, Problemi sjevernog Jadrana, Zavod za povijesne i društvene znanosti JAZU, sv. 3., Rijeka, 1981., str. 116-184.

I s t i, *Poljoprivreda Istre između dva rata*, Jadranski zbornik, god./sv. 13., Pula, Rijeka, 1989., str. 261-285.

S druge pak strane o njegovim razmišljanjima i domišljanjima razvoja istarske ekonomije pred nama je bila disertacija: *Uzroci zaostajanja poljoprivredne proizvodnje Istre i mogućnosti razvoja*, Rijeka, 1978., strojopis, 604 str. Ona je pohranjena u Sveučilišnoj knjižnici Rijeka pod. sign. 338.43(497.13) A.II-123, a datum promocije bio je 26. lipnja 1983. Isto tako treba upozoriti i na naprijed zapisani naslov knjige: *Uzroci i zaostajanja poljoprivredne proizvodnje Istre i mogućnosti razvoja (1880-1975.)*, Institut

za poljoprivredu i turizam, Poreč, 1997., 438 str. Ta je knjiga doživjela tek neznatne izmjene u odnosu na disertaciju.

Sadržaj disertacije: Nakon Uvoda u Prvome dijelu se kroz sedam poglavlja govori o „Nekim obilježjima dosadašnjeg razvoja poljoprivredne proizvodnje u Istri“. Nakon povijesnog prikaza poljoproizvodnje od 1880. do 1975. godine, M. Legović se u Drugome dijelu bavi uzrocima zaostajanja poljoprivrede i mogućim aktivnim te uspješnim načinima njezine sanacije. Treći dio svoje opsežne disertacije M. Legović završava sugestijom o budućem mogućem „Perspektivnom razvoju poljoprivredne proizvodnje Istre“.

Darinko Munić

The Contribution of Dr. Sc. Marko Legović to the Research of the History of Economy in Istria

Summary

The paper is dedicated to Dr. Sc. Marko Legović, researcher of economic movements and processes in Istria in the previous century and Director of the Institute for Historical and Social Sciences of the Croatian Academy of Sciences and Arts in Rijeka. Istrian by birth, M. Legović was born in the Istrian village of Kaštelir during the Italian rule. He began his education at the Italian school, finished his secondary education after the Second World War, graduated from the Faculty of Business Administration, and finally received his doctorate from the Faculty of Business Administration in Rijeka. In 1963, he started working at the Northern Adriatic Institute of the Yugoslav Academy of Sciences and Arts (today the Institute for Historical and Social Sciences in Rijeka with the Local Unit in Pula), where he was employed until his retirement; he also held the post of Institute Director. Legović died in his native Poreč area on 4 April 2009, at the age of 87. Legović's main preoccupations were the analysis of agricultural movements in Istria and the possibility of the development thereof. He dedicated his works to these issues, and based thereon, he realised longstanding cooperation in Poreč and the wider Poreč area. He wrote several works on agriculture and rural development. All the published papers and works are mentioned in this paper. In his capacity of Director of the Academy Institute, Legović was leader of the project entitled Buje – Il Buiese, which was published in Croatian and Italian. Subsequently, in the late 1980s, he realised a project on the history of workers' movement in the wider Buje area and western Istria. However, in the light of the newly developed social and political circumstances, the already finished monograph was not published.

Keywords: Marko Legović; economic history; history of Istrian economy; Istria; Northern Adriatic Institute; Institute for Historical and Social Sciences of the Croatian Academy of Sciences and Arts in Rijeka.